

Основанията на толерантността в преосмислянето на средствата за противодействие на тероризма

За книгата на Татяна Дронзина “Женският самоубийствен тероризъм”, София, Военно издателство, 2008, 320 с.

За първи път в българската научна литература се появява цялостно изследване на женския самоубийствен тероризъм, съчетаващо подходи и изследователски инвенции, характерни за политологичния, организационен и културалистки анализ. Изследователските цели на този задълбочен научен труд са определени скромно като усилие за конструиране на рамка, позволяваща цялостно сравнително изследване на формите, факторите и смисъла на актовете на женския самоубийствен тероризъм. Едновременно с това предмет на изследване е и възможността за установяване на специфични джендър измерения в неговото развитие. Изходната теза на Дронзина определя женския самоубийствен тероризъм не като индивидуален, а като организационен и социален феномен. Тази теза е защитена убедително на основата на детайлен анализ на състоянието на публичния, академичния и политическия дебат по отношение на тероризма.

Съдържанието на монографията е структурирано в пет глави, следвайки логиката на цялостна изследователска перспектива, при която женският самоубийствен тероризъм е контекстуализиран сред по-цялостни и взаимно определящи се полета на анализ. Предмет на изследване в първата глава са определенията и обяснителните подходи, свързани с тероризма. Втората глава е посветена на анализ на самоубийствения тероризъм. В третата се въвежда представата за религиозно легитимиран самоубийствен тероризъм, а в четвъртата и петата част на книгата са изследвани конкретни примери от Ливан, Турция, Шри Ланка, Чечения и Палестина. Водещо е разграничението между женския самоубийствен тероризъм, легитимиран чрез светски идеологии (по отношение на примерите от Ливан, Турция и Шри Ланка), и примерите от Чечения и Палестина, при които доминираща е религиозната легитимация.

Основополагащо методологическо значение има избраната перспектива на мултикаузалния подход, при която е възможно паралелното използване на рационалистки и културалистки обяснителни схеми при изследването на женския самоубийствен тероризъм. На структур-

но равнище, анализът си поставя за цел да идентифицира и установи влиянието на различни фактори, които не определят избора в полза на самоубийствения тероризъм, но създават предпоставки за неговото осъществяване и формират контекста на неговото действие. Преходите от структурно към организационно, а оттам и към индивидуално равнище придават пластичност и динамика на цялостната изследователска концепция.

В хода на анализа Дронзина дефинира прецизно своите изходни понятия, изграждайки цялостния контекст, в който анализът може да придобие своето истинско значение. По отношение на тероризма за автора важни са мишените, средствата и резултатът, а не мотивите и извършителите на терористичните действия (с. 31). Понятието за тероризъм, с което борави авторката, включва смисъла на: "... преднамерено насилие, насочено към граждански лица или обекти или към военни лица, съоръжения в невоенно време, целящо модифициране на поведението в желана посока на мишена, различна от непосредствената" (с. 37). По отношение на тезата за доминиращо политическия характер на тероризма авторката подчертава, че съществува разлика между това тероризмът да се приеме като тип политическо насилие и да се осмисли политически. Разгръщайки формулираното определение по отношение на самоубийствения тероризъм, Дронзина добавя към него и смъртта на извършителя като: "... предусловие за успеха на операцията, а собственото унищожение като съзнателен, отговорен и информиран избор" (с. 62).

При анализа на религиозно легитимирания самоубийствен тероризъм, Дронзина формулира целта на изследването си като създаване на концептуална рамка за оценка на ролята на религията като променлива, която оказва влияние на самоунищожителния избор, а също и на тежестта ѝ като фактор на организационно и социално равнище" (с. 109). На един от най-дискутираните въпроси, свързани с възможната връзка и зависимост на практиките на женския самоубийствен тероризъм и исляма, авторката предлага свой отговор, основаващ се на разбирането, че почти навсякъде женският самоубийствен тероризъм се оказва феномен на мюсюлмански общества, защото "... именно в част от мюсюлманските общества са изпълнени... условия, които имат общо не толкова с религията като набор от убеждения, колкото с типа социални отношения, мрежи и контакти, които тя създава" (с. 301).

Анализът на женския самоубийствен тероризъм е структуриран на три равнища — индивидуално, организационно и социално. Конкретното изследване на случаи позволява чрез анализ на факторите и предпоставките на самоубийствения тероризъм да бъдат систематизирани сходствата и да бъде изградена основата на бъдещо международно сравнително изследване в тази област. На базата на обширен емпиричен и впечатляващ в многообразието си теоретичен материал авторката доказва хипотезата си, че женският самоубийствен тероризъм възниква в “... общества, които въпреки различията помежду си споделят най-малко пет условия: в тях съществува възприятие за ожесточен етнически конфликт или чуждестранна инвазия (която застрашава етническата или националната идентичност); налице са религиозни или културни норми, ограничаващи достъпа на жени до сферата на публичното; структурите на традиционното общество се намират в състояние на разпад; този разпад предизвиква промяна и подмяна на културните авторитети, ценности и приоритети; налице са радикални организации, направили избор в полза на женския самоубийствен тероризъм” (с. 296).

Въпреки че легитимирането на женския самоубийствен тероризъм се търси в конкретни исторически и професионални рамки, авторката доказва, че става въпрос за модерен феномен. Според Дронзина, “... женският самоубийствен тероризъм независимо от начина си на легитимиране е изцяло модерно явление, което и физически и културно, става възможно в резултат на социални трансформации и модернизационни влияния, характерни за епохата на глобализацията, без аналог в миналото” (с. 298).

В настоящия анализ (за първи път на български език и за разлика от установилата се изследователска традиция, включваща предимно методология и резултати, но не и конкретни данни) се публикува по-голямата част от събраната и използвана като изходен емпиричен материал информация, както и нейните източници. Основните изводи на това изключително задълбочено изследване са структурирани в девет основни пункта. Приемайки, че не е възможно конструирането на универсална обяснителна концепция за женския самоубийствен тероризъм, Дронзина определя условията, при които той възниква; факторите, определящи организационния избор в негова полза; ролята на различни предпоставки за индивидуалния самоубийствен избор, мотивирани преди всичко

чрез увреждане на идентичността; липсата на отчетливи феминистични мотиви в тяхната западна интерпретация, а точно обратното — ролята му за препотвърждаването на доминиращото положение на мъжа в разпределението на властта; необходимостта от диференциране на публичния скрит дневен ред и приоритети на радикалните организации при използването на самоубийствения тероризъм, който по-често нанася вреди на тяхната кауза, вместо да доведе до постигане на прокламираните им цели; отчуждението на жените от социалния смисъл на “благородното самоубийство” за сметка на съществените различия между публичните и личните им мотиви; за да достигне до препотвърждаване на една от основните си тези, а именно, че: “... самоубийственият акт може да се разглежда като напълно рационален, тъй като е насочен към постигането на последното лично благо — идентичността” (с. 311).

В самия край на изложението Дронзина формулира и онези насоки на въздействие, които определя като възможни и реалистични по отношение на женския самоубийствен тероризъм. Това е цялостна изследователска и политическа програма, без чието реализиране традиционните антитерористични инициативи и средствата за превенция, ограничаване и реакция спрямо самоубийствения тероризъм, не биха могли да постигнат трайни резултати. Преди всичко става въпрос за прецизиране на научното разбиране за женския самоубийствен тероризъм чрез обогатяване на емпиричната база за неговото изследване. Без съмнение, съществена стъпка в тази насока е направена в собствената изследователска работа на авторката. Следва определянето на необходимостта от контекстуализиране на анализа и оценката на изследваните феномени спрямо конкретната реалност, в която те възникват и функционират. Преодоляването на джендър стереотипите, свързани с приемането на жената много по-често като жертва, отколкото като субект на насилието, на свой ред се определя като част от цялостната промяна в мащаба на оценка и характера на доминиращите интерпретации на женския самоубийствен тероризъм. На свой ред това предполага и съществена промяна в медийния дискурс, представящ самоубийците като жертви, а не като извършители на насилие.

Част от условията за промяна са свързани с разбирането, че феминизацията на националистичния дискурс, използван от радикалните терористични организации, не означава повече равноправие за жените.

Но, необходимостта от мерки, които могат да доведат до смекчаване на негативните последици на модернизационния процес по отношение на традиционни общества, още повече по отношение на жените, може да бъде постигнато само косвено и то като резултат на интегрирани усилия, надхвърлящи мащаба на противодействието срещу тероризма. В същия порядък намира място и повишаването на ценността на идентичността, включително и на женската идентичност, чрез средствата на диалога, основан на общите черти на човешката природа, независимо от културните различия.

Много по-конкретни са идеите, свързани с подкрепа за умерени течения в исляма, които се противопоставят на ислямистките интерпретации на джихада и участието на жени в него. Демитологизирането на лидери, насърчаващи самоубийствения тероризъм чрез прекъсване на връзката между техния авторитет и авторитета на мъжа в традиционното семейство, има характера на конкретна отправна точка в полето на глобалното психологическо противопоставяне, проблематизиращо ценностите на западноевропейската модерност. Но последната насока, в която Дронзина вижда необходимостта от създаване на предпоставки за преодоляване на терористичната заплаха, е свързана със създаването на повече образователни, професионални и социални шансове за жени в традиционните трансформирани се общества, което според нея: "... би довело до утвърждаване на тяхното публично присъствие по несанкциониран от насилието начин".

"Женският самоубийствен тероризъм" е не само дълбоко премислен и мащабен научен труд върху специфична, но все по-съществена в условията на глобално развитие проблематика. Това е анализ, очертаващ основанията на толерантността в преосмислянето на рисковете, свързани с глобалното развитие на тероризма и неговата най-смъртоносна част — самоубийствения тероризъм. Хуманистичната перспектива на автора към неговите джандър измерения, както и гражданската и научна ангажираност спрямо търсенето на средства за неговото преодоляване, превръщат тази монография в едно от най-значимите български произведения, съчетаващо културата на глобалната гражданственост със строгостта на политическия анализ.

доц. д-р Антоний Гълъбов